Теребовлянська централізована бібліотечна система

Методично – бібліографічний відділ

НЕМАЄ ПЕРЕВОДУ ДОБРИМ ЗВИЧАЯМ НАРОДУ

(Методичні рекомендації)

Серія : пізнай себе, свій побут та свої традиції

Теребовля 2013

Матеріал підготувала: методист – Квасович Г. І.

Відповідальна за випуск: Директор ЦБС – Крючиніна Л. Є.

ЗМІСТ

Вступ……...4

У звичаях й традиціях ти душу України пізнай…….....5

Рекомендації бібліотекарям щодо проведення масових заходів…….8

Рекомендована література……...17

ВСТУП

Кажуть історія - це вічність, а його культура - це той великий скарб, національне надбання, що передається від покоління до покоління, примножується, збагачується. Вивчення історії рідного краю, популяризація традицій, культурних цінностей, надбаних народом протягом століть - одне з найголовніших завдань у бібліотеках. Бо саме бібліотека - осередок збереження національної культури, народних традицій і звичаїв, історії свого села, виступає своєрідним організатором спілкування жителів села, осередком підтримки їхньої духовності. Книгозбірня повинна зберігати соціальну та культурну пам'ять, що міститься в матеріальному предметі - книзі, розвивати в користувачеві потребу в ній. Збереження і примноження славних традицій українського народу, відродження духовності, народних звичаїв і обрядів села - одне із головних завдань бібліотек.

У звичаях й традиціях ти душу України пізнай.

Із часу виникнення людського суспільства прогрес цивілізації відбувався завдяки тому, що від покоління до покоління, від колективу до окремої людини систематичнопередавалися знання, трудові навики, норми поведінки, матеріальні та духовні цінності.

Кожним новим поколінням все це засвоювалося, застосовувалося в житті, вносилися у їх зміст свої корективи, розвивалося та передавалося наступному поколінню. У ході історії склалися й утвердилися форми, засоби та механізми збереження й передачі соціального досвіду, які в сукупності називаються традицією.

Традиція *(від лат. tradicio - передача)* - це досвід, звичай, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління.

У нерозривній єдності з традиціями перебувають народні звичаї.

Звичай - це загальноприйнятий порядок, правила, які здавна існують у громадському житті і побуті певного народу, суспільної групи, колективу .

Звичаї народу - це ті прикмети, по яких розпізнається народ не тільки в сучасному, але й в його історичному минулому.

Народні звичаї охоплюють усі ділянки громадянського, родинного і суспільного життя.

Звичаї - це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенаціональних справах. Звичаї, а також мова - це ті найменші елементи, що об'єднають людей в один народ, в одну націю.

Однією з першооснов усної народної творчості є обряд. Адже саме усна народна творчость своїм походженням нерозривно пов'язана з

обрядом і міфом. Певну частину її становить обрядовий фольклор, тобто примовляння, заклинання, які виконувались під час святково-обрядових дійств і органічно впліталися в структуру обряду.

Обрядами (або ритуалами) називають такі форми поведінки, що склалися історично ідля яких характерні: повторюваність без змін;

символічність (кожна обрядова пісня щось символізує), наприклад "Засівання" на Новий рік символізує майбутню сівбу і багатий врожай.

Звичаї невіддільні від обрядів. Наприклад, традиційні звичаї зустрічі Нового року

включають в себе такі обряди, як колядування, щедрування, засівання, посипання та ін.

Сімейні обряди - відзначення народження, повноліття, весілля та похорону.

Весілля, наприклад, здійснювались у певні календарні періоди. Виняток становили лише обряди, якими супроводжувалось народження чи похорон. За давньою українською традицією весілля відбувались або взимку, або восени, тобто були приурочені до народного календаря .

Весільна обрядовість включала: сватання, заручини, оглядини, дівич – вечір.

Деякі з весільних обрядів збереглися і використовуються і зараз, наприклад: напередоднівесілля влаштовується дівич-вечір; перед весіллям батьки благословляють молодих; обрядвінчання; молодих з церкви зустрічали хлібом-сіллю і за традицією, хто більше відкусить від караваю, той в сім'ї буде головою та ін.

До вище перелічених обрядів можна додати і ті, які почали використовувати під час весілля зовсім недавно: кидання молодою

весільного букета, викрадання молодої та їївзуття, обряд викупу молодої дружками молодого та інші.

Народні свята - один з важливих елементів духовної культури народу. Вони беруть свій початок з дохристиянських часів, коли наші предки вірили в сили природи: сонце, вітер, вогонь, дощ та інші природні явища. Прадавні народні обряди тісно пов'язувались з порами року та відповідно до них працею в полі і господарстві. Це були весняні, літні, осінні, зимові свята.

З часу прийняття християнства упродовж віків різні вірування, традиції і звичаї наших предків злилися з християнськими обрядами і надійно оберігають духовний зв’язок поколінь.

На жаль, протягом особливо останніх десятиліть нашу духовність намагалися знищити.

Тому нині нам усім стає зрозумілим, що духовне відродження української нації, її культури вкрай необхідне і воно має базуватись передусім на рідній мові, народних традиціях, на безцінних зразках фольклору. Сприяти процесові відродження й покликані бібліотеки.

Вони мають стати центрами народознавства, осередками відродження тих народних традицій і звичаїв, якими жили наші предки.

Рекомендації бібліотекарям щодо проведення масових заходів

За допомогою різних форм індивідуальної і масової роботи бібліотеки можуть розкривати ті питання історії українського народу, які раніше замовчувались, більше приділяти уваги пропаганді та відродженню народних обрядів, традицій, звичаїв, свят.

Серед популярних заходів — етнографічні вечори, театралізовані свята, інформаційно- пізнавальні години, години народознавства, фольклорні свята, інтелектуальні ігри, вікторини, конкурси, бесіди, вечори розповідей та інші заходи , які можна провести в бібліотеках під такими назвами:

- «Мандрівка в глибину народних звичаїв»
- «Оживають народні традиції»
- «Люблю я свій народ - ціную його звичаї»
- «Вінок калиновий сплітаю із звичаїв рідного краю»
- «Шляхами відродження духовних вічних цінностей»
- «Цілющі джерела українських традицій»
- «Духовність і краса Українського народу»
- «Обереги що не губляться у віках» і т.п.

В основі будь-якого заходу лежить сценарій. Дуже важливо, щоб запрошені на захід гості отримали нову, цікаву для них інформацію, невідомі їм факти на запропоновану тему. Коли використовуються широковідомі факти, це знижує інтерес читачів до заходу. В ході заходу не завадять музичні паузи для позитивного настрою учасників, гумор, поезія, елементи театралізації, вікторини, конкурси, як складові елементи масового заходу.

Календарні свята - це найдавніша обрядовість, яка корінням сягає первісних, язичницьких вірувань, та поєднує у собі раціональний досвід і релігійно-магічні вірування наших предків. Лиш значно пізніше церква визнала існуючу систему землеробських свят та надала їй християнського забарвлення: календарні звичаї формально узгоджувалися з річним літургічним циклом православної церкви, проте дійсною основою мали трудовий сільськогосподарський календар. До складу річного аграрного кола входили зимові, весняні, літні та осінні свята, обряди і звичаї. У аграрному календарі українців не було різкого розмежування між сезонами: зимова обрядовість поступово переходила у весняну, весняна - у літню тощо. Кожен цикл свят несе своє смислове навантаження та насичений безліччю ритуалів і прикмет, які зв'язують між собою пори року.

Свята зимового циклу

В народі говорять: “Зима прийшла і празничків привела”. І дійсно. Взимку майже щодня – свято.

Ми ж виділили серед них такі, як:

- Андрія Первозванного (13 грудня)
- Святого Миколая (19 грудня);
- Святвечір (6січня);
- Різдво Христове (7 січня);
- Новий рік (за старим стилем) або свято Василя (14січня)
- Масляна (останній тиждень перед Великоднім постом).

На передодні Андрія можна організувати:

- Розважально – ігровий вечір – «Ой Андрію, Андрієчку приворожи мені донечку»
- Вечорниці «Дай, Андрію, знати, яку долю ждати»

- Вечір розповідь «Як дівчата ворожили»

До дня Святого Миколая рекомендуємо провести:

- Дитячий ранок під назвою : "В кожну хаточку - домівку, чемним дітям під

  голівку, ласку Божу залишає Миколай"

- Літературно - музичну композицію: «Святий Миколай, ти до нас завітай»,

Завчасно можна організувати до свята Конкурс «Прийшов в гості Миколай» у таких номінаціях:

"Найкращий малюнок",

"Найкраща вишиванка",

"Найкращий вірш",

"Найкраща поробка з природного матеріалу",

"Найкращий лист Святому Миколаю".

Ще можна провести:

- Пізнавально-розважальний захід - «Святий Миколай, про нас пам’ятай!»

- Годину народознавства - « Із неба в український край іде зимовий Миколай…»

- Бесіду – діалог «Дорунки святого Миколая», «Святий Миколай на земль сходить»

- Годину – розповідь «Святий Миколай іде»

Ще одним із свят зимового циклу є «Святвечір» та «Різдво Христове»

В бібліотеці можна провести такі заходи як:

- Годину народознавства під назвою «Святвечір, багатий вечір, багата кутя» або«Приходьте до нас на Святу вечерю»

- Година духовності - « Прославляємо в колядках Божеє дитятко»
- Фольклорне свято- «Щедрівка й Коляда в нашу хату загляда» або «Колядкою дзвенить українська хата»
- Народознавча година- «Від Різдва до Меланки звучать щедрівки та колядки»
- Інформаційно - пізнавальна година- «Під Різдвяною зіркою»
- Театралізоване свято: «З Різдвом Христовим !» або «Радість Різдва хай всю родину теплом і світлом окриля»
- Літературний ранок - «Колядують зорі на Різдво щороку»
- Конкурс щедрівок та колядок: «Колядка – колядка для мами і для татка і для всього роду на добро і згоду»
- Конкурс колядок «Від хати до хати йдемо колядувати»

Організувати фотовиставку «Від Різдва до Водохреща» та Різдвяний вертеп.

За тиждень після Різдва, а напередодні 13 січня, день преподобної Меланії. Познайомити дітей з особливостями святкування пропонуємо на вечорі народних жартів:

“Де коза ходить, там жито родить”, або "По всій Україні, від хати до хати йде народ посипати" – театралізоване свято.

Тиждень перед Великоднім постом називається Масляна – давньослов'янське свято на честь весняного пробудження природи.

У наші часи деякі елементи традиційної Масляної використовуються у святі "Проводи зими”.

Для відзначення цього свята можна провести:

- Літературно-мистецькау годину "Зимонько, прощавай, весну-красну зустрічай"

- Інформаційно-розважальну годину "І старий, і молодий Масляній радий", під час яких згадати традиції святкування Масляної, вірші, приказки, прислів'я провесну та Масляну, рецепти приготування млинців, зустріч солом'яної ляльки, що символізувала свято та складання для неї привітання - всі ці елементи можна включати у подібні заходи.

Свята весняного циклу

Одним із свят весняного циклу є свято 8 – березня – Міжнародний жіночий день. Як кожна квітка не може жити без сонця, так і кожна жінка потребує тепла та уваги, тому бібліотека також має організовувати заходи присвячені цьому святу, а зокрема:

- Бесіду «Берегині роду нашого»
- Година привітання «Квіти для мами та бабусі»
- Виставка –композиція «Жінка - це гордість і велич світу»
- Вечір розповідь «Свято весни і кохання»

Великодньому святу передує – одне з дванадцяти найбільших Православних свят. Свято Входу Господнього в Єрусалим, в народі свято називають Вербною неділею.

До цього свята можна провести:

- Годину народознавства : «Рослини в побуті та звичаях українців»
- Інформаційно-пізнавальну годину : «А над самою водою верба похилилась»,
- Бесіда – діалог «Не я б’ю – верба б’є»;
- Вечір розповідь «Ой вербо - вербиченько» та інші.

Серед свят весняного циклу Великдень (день Воскресіння Ісуса Христа) - одне з найсвятіших, найрадісніших і найбільших свят у християн.

- "У мить святого Воскресіння", «Христос Воскрес моя дитино » - під такою назвою можна провести урок духовності (До нього можна організувати - виставку пасок та писанок, конкурс на кращий малюнок до Великодня.)
- "В Україні дзвони дзвонять – це ж у нас Великий день!" – Літературно – музична композиція;
- "Магія Великодня", «Писанка – символ життя» - години цікавих повідомлень, під час заходів можна розглянути такі питання, як:

- Що обов`язково повинно бути у пасхальному кошику?
- Чи є продукти, які не бажано освячувати?
- Звідки звичай фарбувати яйця на Пасху?
- Коли прийнято поминати померлих родичів?

Можна провести окремий захід про Писанковий всесвіт:

- «Чари великодньої писанки» - свято писанки, який може включати:

Вступ про історію писанки, за традицією вона є символом Великоднього свята, символом продовження життя на землі, розповісти що таке писанка, що таке крашанка, крапанка, дряпанка, мальованка – бо відповідно до техніки розфарбування такі яйця мають різну назву, про значення символів на писанках, традиції дарування писанок.,

- Вікторину або конкурс, вірші та пісні про Великдень, Книжково-ілюстративну виставку" Великодня писанка: краса розмаїття

" «Хай буде з нами Великодня казка», «Заграли святкові дзвони», «Паска красна день вітає», і т. п.

Літній цикл народних свят:

Серед циклу свят можна виділити найбільші:

Зелене свято (Трійця) - припадає на сьому неділю після Великодня;

Івана Купала - ніч з 6 на 7 липня;

Спас – у серпні.

На перший літній місяць, припадає Зелене свято (Трійця), яким наші предки віншували буйне пробудження природи.

Трійцю відзначають на п’ятидесятий день після воскресіння Христового, тому це свято ще називають П'ятидесятниця.

З нагоди цього свята можна провести:

- «Бог у цей день благословляє всі рослини - літературно-музична композиція;
- «Зелена неділя в православній та українській народній традиціях» - година народознавства,
- «Зелене свято — святкуймо з нами!» - фольклорне свято
- Прийди, прийди до мене, Неділенько Зелена» та інші заходи.

Свято Купала починається з вечора і продовжується всю ніч з 6 на 7 липня, про традиції, обряди, звичаї Івано-Купальського свята можна розповісти під час проведення:

- літературно-музичної години - «Чари купальської ночі» , «Очисна сила купальського вогню»
- театралізованого свята- «На калину роса впала – в нас на вулиці Купала», «На Купала ніч мала»

- інформаційно-пізнавальної години- «Ти пливи, вінок, водою пливи…», «На купала вогонь горить», «Заплету віночок, заплету шовковий» та інші….

Заключним святом літнього циклу є Спас. святкується Спас в сепні: 14-го – медовий спас, 19-го – яблучний спас та 29-го – горіховий спас.

На честь цих свят в бібліотеці необхідно організувати:

- години народознавства - «Прийшов Спас у гості до нас», «Святий Спас приготував усього про запас», «До Спасівки бджола робить на пана, а після Спасівки – на себе»
- Година – розповідь «Прийшов Спас – пішло літо від нас».

Свята осіннього циклу:

- “Всякому літу приходить кінець”, - говорить народна мудрість. Осінь завжди красива, барвиста. Всі люблять цю пору року. Зал під час заходів можна прикрасити по-осінньому: гірлянди з листя, осінні квіти, кетяги калини... Бажано зробити виставку “Дари осені”, де разом з книгами представити фрукти, овочі.
- Провести свято врожаю «Всі родичі гарбузові»

Свято Покрови Пресвятої - одне з найбільших осінніх християнських свят, яке щорічно відзначається 14 жовтня.

Для відзначення цього свята можна провести заходи під такими назвами:

- « Покрова – берегиня роду», «Свята Покровонько, накрий мою головоньку»
- інформаційна поличка "... Покрий нас від усякого зла".

З метою обізнаності ваших читачів зі звичаями українського народу, традиціями, народними святами тощо, потрібно провести невеличке дослідження, яке допоможе Вам у Вашій подальшій роботі :

- Що ви знаєте про українські звичаї та обряди?
- Збереглися у вашій родині українські звичаї та обряди?
- Які свята і традиції користуються популярністю у ваших сім'ях?
- Яких традицій будете дотримуватись у вашій майбутній сім'ї? чому? І т.п.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Букіна, Л. М. Калита, калита, із чого ти вилита? : [святкування Андріївських вечорниць] / Л. М. Букіна // Позакласний час. – 2010. - № 11. – С. 130-132.
2. Буряк, І. М. Він людям робить добро : [сценарій до дня Святого Миколая] / І. М. Буряк // Позакласний час. – 2010. - № 11. – С. 133-134.
3. Гілка, Л. В. Великоднє свято : [вікторина] / Л. В. Гілка // Позакласний час. – 2011. - № 3. – С. 28-29.
4. Дитячий фольклор Херсонщини/Обл.Центр відродження національної культури.- Херсон, 1994.-22 с.
5. Добендо, В. Наше Купайло з верби… : зі сценарної скарбнички / В. Добендо, Н. Поліщук // Позакласний час. – 2011. - № 6. – С. 114-116.
6. Зелені свята : [давня українська весняна традиція] // Позакласний час. – 2011. - № 5. – С. 112-114.
7. З Різдвом Христовим! : театралізоване дійство // Позакласний час. – 2010. - № 12. – С. 98-99.
8. Ібрагімова, В. І. Ми - діти свого народу : [свято відродження українських традицій «З Україною в серці»] / В. І. Ібрагімова // Позакласний час. – 2011. - № 6. – С. 15-18.
9. Ковальчук О.В. Українське народознавство . - К.: Освіта, 1992.- 176с.
10. Колективне свято "Від Святвечора до Водохреща" : вірші, щедрівки, пісні, ноти, ігри // Розкажіть онуку. – 2010. - № 11. – С. 39-48.

11. Колективне свято "Андріївські вечорниці" : вірші, колядки, ворожіння // Розкажіть онуку. – 2010. - № 11. – С. 31-38.
12. Кордонська, А. В. Перлини народних звичаїв : вірші, пісні, загадки / А. В. Кордонська // Позакласний час. – 2010. - № 12. – С. 5-7.
13. Кудіна, В. І. Веселі розваги : бліц-конкурс "Міс Снігуронька" : конкурси, вірші, загадки / В. І. Кудіна // Позакласний час. – 2010. - № 11. – С. 24.
14. Культура і побут населення України.-К.: Либідь, 1993.- 288 с.:іл.
15. Майове диво : фольклорне свято Трійці // Позакласний час.- 2011. - № 5. – С. 109-111.
16. Семибратова, Н. А. Паска красна день вітає : [сценарій святкування Світлого Христового Воскресіння] / Н. А. Семибратова // Позакласний час. – 2011. - № 3. – С. 24-27.
17. Скуратівський В.Т. Місяцелік: Укр. нар. календар. - К.: Мистецтво, 1992 . - 208с.:іл.
18. Сценарії з календарного циклу "Пори року" : [свята вечеря, Масляна, зустріч весни, Івана Купала] // Позакласний час. – 2011. - № 3. – С. 12-18.
19. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник.-К.: Либідь,1994.- 256с. : іл.
20. Шуркевич, О. Вертеп : [вистава в шкільному театрі] / О. Шуркевич // Позакласний час. – 2010. - № 12. – С. 100-102.